

OCENE IN POROČILA – REVIEWS AND REPORTS

JOHANNES SACHSLEHNER:
*DVA MILIJONA SMO JIH
POSRAVILI. Odilo Globočnik –
Hitlerjev menedžer*; Cankarjeva
založba – Založništvo Ljubljana,
prevedla Stanka Rendla, 366 str.,
Ljubljana 2016

Pri Cankarjevi založbi je izšla zanimiva knjiga **Johannesa Sachslehnerja** z naslovom *Dva milijona smo jih pospravili*. Prevedla jo je Stanka Rendla, urednik pa je bil Tine Logar. Z njo smo tudi slovenski bralci dobili še en vpogled v delovanje enega od največjih nacističnih zločincev, ki je nosil slovenski priimek. Globočnik. O njem ni treba izgubljati besed, saj je javnosti dovolj znan podatek, da gre za človeka, ki je tesno povezan z ustanavljanjem taborišč Majdanek, Sobibór, Treblinka in Bežec. **Odilo Lotario Globocnik** (Globočnik) je imel torej slovenski priimek, a seveda ni bil (in tudi ne bi hotel biti) Slovenec. To je v novi knjigi zelo jasno poudarjeno, saj ta bližnji sodelavec avtorjev in izumiteljev plinskih celic ni imel s Slovenijo in Slovenci nič skupnega, razen da je tudi na slovenske taboriščnike gledal kot na manj vredne ljudi in nepotrebno »svojat«, ki jo je treba uničiti. Globočnik je izjemno vneto, skoraj zagrizeno, preganjal Slovence v Trstu in na Koroškem. A ni preganjal zgolj Slovencev, ampak predvsem »nevredne« Jude, pa tudi ostale Slované (zlasti Poljake) in seveda Rome. Klicali so ga tudi »Globus«

in je veljal za nacista, ki je dobesedno hrepenel po ukazih, ki jih je bilo treba po njegovem prepričanju ubogati in izpolnjevati. Bil je pravi ukazovalni stroj in njegovi podrejeni so morali vse ukaze izpolnjevati dosledno in za vsako ceno. Rad se je hvalil: »Dva milijona smo jih pospravili«. Da je bil dosleden nacist, celo mnogo doslednejši od svojih nadrejenih, piše tudi vodja Gestapa Heinrich Mueller v pismenem poročilu, ki so ga po končani drugi svetovni vojni objavili Britanci. V tem poročilu je Globočnika označil kot »povsem neobvladljivega. Za nameček pa sploh ni bil Nmec, temveč Slovenec«, je pripisal Mueller. Nacisti so njegovo poreklo dobro poznali in najbrž se je Globočnik tudi zaradi tega tako prizadevno in dosledno vključil v uresničevanje ukaza o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja«, in to predvsem na Poljskem, kjer je imel vse pogoje, da se je lahko »izkazal«. In se tudi je. Brez obotavljanja, z vso vnemo.

Tisti, ki podrobneje poznamo holokavst, poznamo tudi Globočnika, za mnoge pa je bil ta krvavi zločinec v senci bolj znanih imen, kot so Hitler, Himmler, Eichmann in drugi. Namen avtorja knjige *Dva milijona smo jih pospravili* avstrijskega zgodovinarja in publicista Johannesa Sachslehnerja je prav gotovo, da mu da pravo podobo in ga vrne v javno zavest, pa tudi, da jasno osvetli, za kakšne zločine je odgovoren. V časih vse očitnejšega relativiziranja krivde med drugo svetovno

vojno, ki smo mu lahko vse bolj priče tudi na Slovenskem, je knjiga dokaz več, da moramo vendarle razlikovati »žrtve in njihove rablje«. In eden od rabljev nacističnega režima je bil tudi mož slovenskega priimka Odilo Globočnik. Portal Listverse ga, denimo, na lestvici zlobnih nacistov uvršča na šesto mesto. Zgodovinarji in drugi pisci, ki so pisali o njem, so ga označevali takole: poklicni morilec (Joachim C. Fest), prvinski nacistični krvosledni pes (Arno J. Mayer), genocidni morilec in najhujšobnejši vojni sodelavec Heinricha Himmlerja (Joseph Poprzeczny), eden najbolj zverinskih in najokrutnejših morilcev Judov in Poljakov, kar jih je dalo 20. stoletje, judovski likvidator in barbarski uničevalec Judov (Heinz Höhne). Sicer pa naj spomnimo, da je bil Globočnik rojen 21. aprila 1904 v Trstu in se je po obrtni šoli v Celovcu izučil za stavbnega delovodjo. Njegov oče je bil Franc Globočnik, ki je iz rodnega Tržiča, od koder izviraajo Globočnikovi, prišel v Trst. Bil je zdravnik. Globočnikova mama je bila Anna Petschinnka, Banatska Čehinja iz Vršca v Vojvodini. Odilova babica Theresia Hagl je bila Banatska Nemka. Od leta 1922 je bil Odilo Globočnik pripadnik nacističnega gibanja v Avstriji, od leta 1930 član nacistične stranke NSDAP, od leta 1933 pripadnik SS, kjer je dosegel čin grupenfirer SS in generalajtnant policije. Leta 1938 je sodeloval v prevratu v Avstriji, bil leta 1939 nekaj časa gaulajter nacistične stranke na Dunaju, od jeseni 1939 do junija 1943 pa vodja SS in policije za območje Lublina na Poljskem. Tam je bil odgovoren za iztrebljanje Judov v uničevalnih taboriščih. Od septembra 1943 je bil v Trstu višji vodja SS in policije v

operacijski coni Jadransko primorje in je vodil boj proti osvobodilnemu gibanju. Nekateri zgodovinarji in drugi poznavalci holokavsta ga označujejo za pravo »pošast« in za glavnega »rablja« v tržaški Rižarni. Po koncu vojne se je skrival v koroških gorah, in ko ga je v bližini Belega jezera prijela zavezniška patrulja, je 31. maja 1945 v kraju Špatrjan (Paternion) na avstrijskem Koroškem naredil samomor.

Avtor najnovejše knjige o tem nacističnem »mojstru ubijanja« in enem največjih nacističnih vojnih zločincev Johannes Sachslehner kljub vsem tem oznakam ne slika njegove podobe v izrazito črno-beli tehniki. Meni namreč, da ga ni mogoče razumeti zgolj kot »pošast«, saj »zahteva njegova osebnost precej natančnejši vpogled«. Menda je bil čuteč človek, po obisku kakega taborišča se je kar za ves dan zaprl v spalnico, in menda je bil prav prijeten šef, je med drugim vedela povedati njegova nekdanja tajnica Wilhelmine Trsek. Po njenih besedah naj bi bil tudi zelo priljuden in miren ter predan družini. A takšna ocena osebnosti ni bila značilna samo za Globočnika, temveč še za nekatere druge nacistične vojne zločince, ki so dosledno izvajali Hitlerjevo naročilo o »dokončni rešitvi judovskega vprašanja«. Iz vsebinsko bogate knjige z množico podatkov, a brez temeljitejših in poglobljenejših analiz Globočnikove osebnosti, lahko vendarle zaključimo, kaj je tega nacista dobesedno sililo v množične zločine, v ubijanje. To naj bi bilo bahaštvo, postavljaštvo in samopoveličevanje. Tako ga je namreč označil poveljnik uničevalnega taborišča Auschwitz Rudolf Höss. Za lažje razumevanje osebnosti tega soizumitelja plinskih celic in enega največjih

nacističnih rabljev pove dovolj že nekaj uvodnih stavkov avtorja knjige Johannesa Sachslehnerja, ki je zapisal, da je »zgodba Odila Globočnika zgodba mladega Avstrijca, ki pa ni maral biti Avstrijec. V Trstu rojeni in na Koroškem odrasli mladi mož je menil, da Avstrija ni njegova prava domovina, njegova prava domovina je Nemčija. In da bi dosegel ta cilj, je postal veleizdajalec, podaljšana roka nacističnega režima, sodelavec pri milijonskih umorih«. Ena od njegovih značajskih lastnosti je bilo strašansko častihlepje, veljal pa je tudi za človeka, ki ni znal prenesti poraza.

Marjan Toš

RICHARD J. B. BOSWORTH:
MUSSOLINI. Cankarjeva založba (skupina Mladinska knjiga), Založništvo, d. o. o., Ljubljana, urednik Tine Logar, prevajalki Danica Križman in Polona Mesec Križman, Ljubljana, 2016, 583. str.

71 let po smrti fašističnega diktatorja in italijanskega dučerja Benita Mussolinija smo dobili izjemno obsežno in zgodovinsko nadvse korektno knjigo izpod peresa svetovno priznanega strokovnjaka za novejšo italijansko zgodovino Richarda J. B. Boswortha z naslovom *Mussolini*. Gre za obsežno delo avtorja, ki predava zgodovino na zahodnoavstralski univerzi in na univerzi v Readingu v Veliki Britaniji in kot gostujoči profesor nastopa v številnih ustanovah, med drugim na italijanski akademiji Univerze Columbia,

v Clare Hall v Cambridgeu, na kolidžih Balliol in All Souls v Oxfordu ter v Centru za humanistične študije ANU v Canberu. Kot je ob izidu zapisal dober poznavalec nacističnega in fašističnega totalitarizma dr. Ian Kersaw, je »knjiga *Mussolini poglobljena študija v sijajnem slogu in v humanističnem duhu, skrbno pretehtana in z bogatim vpogledom v tematiko – v vseh pogledih odlično delo o Mussoliniju in njegovem fašističnem režimu*«.

Uvodno besedo k slovenski izdaji je napisal zgodovinar dr. Jože Pirjevec. Lahko rečemo, da se je kljub vrhunskega poznavanju tematike tega pisanja lotil izjemno previdno, odgovorno in brez večje čustvene zavzetosti. Kot primorskega Slovenca bi ga namreč lahko čustvenost zapeljala do preveč subjektivnih ocen, ki pa se jim je spretno izognil in sam korektno pripomnil, da s »čustvenostjo vendarle ne gre pisati zgodovine«. Več kot umestna pripomba avtorja, ki je v strnjenem uvodu avtorju knjige Bosworthu priznal, da ne skriva kritičnega odnosa do italijanskega diktatorja in njegove votle retorike, katere žrtev je bil v prvi vrsti sam italijanski narod. »Knjiga o Mussoliniju je odlična, znanstveno in psihološko utemeljena. Fascismo di frontiera« – torej obmejni fašizem, je tipičen za dežele, ki jih je Italija zasedla po prvi svetovni vojni (Južno Tirolsko, Primorsko, preimenovano v Julijsko Benečijo) in »ni bil samo dučejevo delo. Imel je globoke korenine v iredentizmu, gibanju, ki se je pojavilo med Italijani znotraj habsburške monarhije v drugi polovici 19. stoletja po nastanku združene Italije leta 1861«, opozarja Pirjevec. In dodaja, da je znal Mussolini s svojim političnim talentom »imenitno interpretirati